

УДК 334.(075.8)

**Ващенко І. В.
Харцій О. М.****СУЧАСНІ ПЕРЕДУМОВИ
ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА**

This article is aimed to identify the factors that lead to the formation of the effective models of running the process of creating a constructive personality. All these is illustrated by the use of diagnostic methods. The creative personslity is emphasized, because the place of personal creative potential is very high in the community nowadays.

Сьогоднішні темпи розвитку інформаційних і управлінських технологій мають на увазі постійне відновлення на підприємстві. Якщо це не відбувається, підприємство неминуче старіє та руйнується. Креативність як здатність продукувати нові ідеї, знаходити нетрадиційні способи вирішення проблемних завдань необхідна молодому фахівцю як у практичній діяльності, так і в спілкуванні. В даний час вивчення креативних здібностей здійснюється у двох основних напрямках: "особистісному" (вплив на креативність особистісних рис) і "пізнавальному" (вплив на креативність інтелектуальних, пізнавальних здібностей).

Наявність креативності в організаційній діяльності має істотне значення. Креативність персоналу як складового кадрового потенціалу є практично невичерпним стратегічним ресурсом організації. Турбота про постійний її розвиток, створення атмосфери творчості в колективі здатні привести організацію до успіху і процвітання, а не просто до виживання в конкурентній боротьбі [1].

В умовах ринкової економіки в нашій країні особливе значення набувають питання практичного використання творчих форм управління персоналом. Одним із головних питань є питання розвитку творчої активності серед молоді, формування якостей творчої особистості.

Матеріал дослідження спрямований на те, щоб виявити фактори, які ведуть до створення ефективних моделей управління процесом формування творчої особистості серед студентів.

Для досягнення мети необхідно виконати наступні завдання:

- виявлення якостей, спрямованих на ефективну діяльність;
- діагностика й оцінка рівня творчого потенціалу студентів; аналіз результатів оцінки розвитку молоді;
- розробка методів формування креативного підходу до діяльності.

Для розв'язання цих завдань використовувався опитувальник: Який ваш креативний потенціал?

В опитувальнику пропонуються твердження, за допомогою яких можна визначити рівень креативності за трьома напрямками — "Моя особистість", "Мій підхід до вирішення проблем", "Моє робітничє середовище".

За результатами даного дослідження з'ясувалося, що за напрямком "Моя особистість" у 29% випробуваних є низький рівень креативності, в 37% випробуваних — середній рівень креативності, в 34% випробуваних — високий рівень креативності. За напрямком "Мій підхід до рішення проблем" студенти показали такі результати: в 31% випробуваних — низький рівень креативності, в 39% випробуваних — середній рівень креативності, в 30% випробуваних — високий рівень креативності. А за напрямком "Моє робітничє середовище" низький рівень креативності мають — 33% випробуваних, у 40% випро-

буваних — середній рівень креативності, у 27% випробуваних — високий рівень креативності [2].

Узагальнення отриманих даних дозволило авторам зробити висновки, що випробувані, які мають низький рівень креативності, придушють свій потенціал деякими своїми почуттями, стиль вирішення проблем у них має тенденцію до "книжковості", робітничє середовище не заохочує креативного мислення і, як правило, такі люди відчувають напругу в трудовій діяльності. Відповідно необхідно прикласти зусилля й дати шанс проявитися креативності, виключити перешкоди зі свого боку і з боку інших.

Випробувані із середнім рівнем креативності мають креативний потенціал досить розвинутий, але він не завжди виявляється, цьому перешкоджають деякі особливості особистості. Таким людям необхідно навчитися регулювати емоційні особливості своєї особистості, зокрема емоційний стан, знижуючи напругу. Це допоможе зменшити дію бар'єрів. Підхід до вирішення проблем іноді відрізняється ригідністю і може приводити до стандартних рішень, що спираються на раніше знайдені рішення подібних проблем. Необхідно звільнитися від цього, і креативність проявиться. Що стосується трудової діяльності, то в даному випадку іноді важко бути креативним і потрібно шукати можливості, щоб змінити середовище. Особистості із середнім рівнем креативності мають достатній потенціал, що ховається чи стримується через об'єктивні причини, але вони можуть змінити дану ситуацію.

Випробувані з високим рівнем креативності мають здатність спонукати до креативності інших. У них відкритий, креативний підхід до вирішення проблем, часто вони здатні скористатися зручним випадком для того, щоб розбудити дух заповзятливості і створити творчу атмосферу навколо себе, робітничє середовище їм навіть допомагає генерувати нові ідеї.

Одна з важливих проблем теорії і практики вищої школи — формування у студентів самостійного, творчого (евристичного) мислення.

Особливе значення ця проблема має для ВНЗ, що готують фахівців, які безпосередньо працюють із людьми. В цій сфері необхідні не тільки творче використання своїх знань і вмінь, але й творчий підхід до спілкування, ефективного управління [3].

Перший і необхідний ступінь творчого мислення — мислення самостійне, самостійний підхід людини до розв'язання різноманітних розумових та практичних завдань. Виробити таку самостійність у всіх школярів, студентів — основне завдання батьків, школи, ВНЗ. Природним результатом розвитку самостійного мислення є евристичне, творче мислення.

Мозок людини має дорогоцінну здатність до творчої уяви (фантазії). Творча уява — складний психічний процес, сутність якого полягає у формуванні нових уявлень, думок на основі раніше придбаних знань і життєвого досвіду.

Матеріалом для уяви, як і для всіх інших психічних процесів, є об'єктивна реальність. Але евристична уява, являючись проявом відображаючо-перетворювальної, творчої здатності головного мозку, є ніби сплавом раніше сприйнятого і відтвореного з заново побудованим.

Воно характеризується рухом думки від відомого до невідомого, проникненням у нове, цілком чи частково невідоме (для даного суб'єкта).

Процес евристичного мислення, необхідним компонентом якого є творча уява, зв'язаний з виборчим розчленуванням раніше існуючих і формуванням нових систем нервових зв'язків.

Таким чином, творче (евристичне) мислення — це мислення, засноване не тільки на репродуктивній, що копіює, але і на відображаючо-перетворювальній, конструктивно-творчій, евристичній здатності головного мозку людини.

Як відзначають дослідники, творче мислення характеризується не тільки і навіть не стільки обсягом придбаних знань, скільки структурою розумового процесу, багатством, складністю та результативністю розумових операцій.

Розвинуте творче мислення, за спостереженнями авторів, зовні виявляється в тому, що студент, який володіє ним:

викладає вивчений матеріал (усно і письмово), спираючись не тільки на чужі, але і на власні судження, умовиводи, докази, висновки;

критично відноситься до чужих думок, домагається переконливого аргументування висловлених ким-небудь положень і цю ж вимогу рівною мірою висуває до самого себе;

вміло, оригінально відповідає на запитання викладача, сформульовані в нових варіантах; успішно вирішує поставлені викладачем навчальні завдання проблемно-пошукового характеру;

має схильність до дослідницької роботи.

Ці зовнішні прояви творчого мислення в різних студентів, природно, присутні не однаковою мірою.

Стимулювання схильностей студентів до евристичного оволодіння навчальним матеріалом — одне з найважливіших навчально-виховних завдань ВНЗ.

Творче мислення вимагає творчого навчання і виховання. Найефективніший метод формування евристичного складу мислення в студентів — раціональне використання елементів проблемно-пошукового навчання у всіх формах вузівської навчальної роботи: лекціях, семінарах, практичних заняттях, лабораторних практикумах, практиці за фахом, курсових і дипломних роботах, у діяльності студентських наукових гуртків і т. д. [4].

Усе більш масовому й успішному використанню пошукових, творчих методів і прийомів навчання, як свідчить досвід багатьох інститутів, сприяє залучення широкого кола кафедр, викладачів у колективне науково-методичне дослідження даної проблеми.

У цих же цілях виправдовують себе:

спеціальні семінари і практикуми викладачів, завідувачів кафедрами (проведені, зрозуміло, за різними програмами), на яких розглядаються теоретичні та практичні питання використання проблемно-пошукових методів у різних формах вузівської навчальної роботи;

творчі проблемні дискусії на сторінках багатотиражного і стінного друку, на викладацьких та студентських симпозиумах, нарадах, зборах;

вивчення (шляхом анкетування, бесід) думок викладачів і студентів про ступінь відповідності практики навчальної роботи завданням творчого навчання;

періодичні обговорення роботи з використання евристичних методів навчання на засіданнях ради інституту, рад факультетів, засіданнях кафедр;

методичні конференції з проблеми формування творчого мислення, всебічний та глибокий розгляд проблеми як у загальному психолого-педагогічному плані, так і в аспекті приватних методик.

Прогрес науки та техніки висуває все нові і нові вимоги до сучасної людини. Під впливом соціальних умов, що змінюються, середня й вища школа змушені переглядати свої цільові настанови. Сучасне суспільство вже не задовольняє фахівця, що володіє солідним багажем знань, але вміє працювати тільки за зразком. Однією з головних цінностей людини стає творча активність особистості.

Орієнтація на це найважливіше завдання вищої школи вимагає перегляду методів навчання і позиції студента в навчальному процесі.

Пояснювальне навчання, що широко застосовується в даний час у вищій школі, має багато незаперечних достоїнств. Однак у світлі нових вимог життя пояснювальне навчання страждає й істотними недоліками. Один із них полягає в тому, що воно не сприяє розвитку творчого мислення учнів.

Як уже відзначалося, центральним завданням середньої і вищої школи в сучасних умовах є підготовка творчо активної особистості. Але пояснювальне навчання використовує тільки такі методи, що потребують від учнів винятково відтворюючого мислення.

З психологічної точки зору, мислення людини можна розділити на два види: репродуктивне (відтворююче) і продуктивне (творче). При репродуктивному мисленні людина одержує готові знання — вся психічна робота спрямована на те, щоб повторити, відтворити знання.

Творче мислення не бере знання в готовому вигляді. В даному випадку людина самостійно здобуває знання та самостійно застосовує їх для вирішення практичних і пізнавальних завдань.

Не слід протиставляти відтворююче мислення творчому. Вони тісно зв'язані. Але навчання може стимулювати визначений вид мислення. Якщо у ВНЗ панує тільки пояснювальне навчання, то, безсумнівно, будемо випускати фахівців споглядального типу — людей, які вміють засвоювати знання і відтворювати наукові істини, але не орієнтуються в ситуаціях, що вимагають самостійного мислення, і не вміють самостійно здобувати знання й творчо відноситися до обраної справи. Такі фахівці мають потребу в рецептах для розв'язання будь-якої ситуації; вони прагнуть одержати вказівки, підказки і зовсім не пристосовані мислити самостійно.

Ефективна трудова діяльність, до якої готуємо студентів, у своїй основі має самостійне мислення і творчий підхід до будь-якої виникаючої ситуації.

Споглядальний тип навчального процесу входить у різку суперечність з потребами сучасної професійної практики. Розвинути творче мислення студентів неможливо, якщо протягом навчання тримати їх переважно на відтворюючій чи виконавській діяльності і підносити знання в готовому вигляді.

От чому як у середній, так і у вищій школі все більше місце займає новий тип навчального процесу — проблемне навчання.

На відміну від пояснювального навчання, де головне місце приділяється інформаційному повідомленню знань, у проблемному навчанні основна увага приділяється організації самостійного здобування знань учнями. Студент тут не одержує знання в готовому вигляді, він повинен під керівництвом викладача сам їх відкрити. Проблемне навчання розвиває в студента пізнавальну самостійність і творчий підхід до справи. Воно ставить студента в нову позицію: майбутній фахівець виступає в навчальному процесі як першовідкривач істини. Проблемне навчання вчить студента думати, мислити [5].

Таким чином, з вищевикладеного можна зробити наступні висновки:

1. У процесі роботи підтверджено наявність взаємозв'язку між креативністю та ефективністю управлінської діяльності, розкрито і поглиблено наукові уявлення про психологічні засади прояву креативності в майбутніх менеджерів.

2. Обґрунтовано психологічні форми та засоби формування креативного відношення до управлінської діяльності в студентів-менеджерів.

3. Запропоновані заходи формування творчої особистості дають можливість психологічно грамотно підходити до цілеспрямованої підготовки майбутніх менеджерів.

4. Сформульовані психолого-педагогічні умови розвитку креативного відношення до діяльності в молоді необхідно застосовувати в освітньому процесі.

Науковий внесок, новизна дослідження полягає в тому, що у дослідженні:

виявлено закономірність впливу творчого підходу на ефективність управлінської діяльності;

визначено суть розвинутої творчої особистості та розроблено систему занять для підвищення рівня креативності при підготовці спеціалістів до управлінської діяльності;

накреслено шляхи оптимізації підготовки майбутніх менеджерів на етапі їх професійної підготовки, які спрямовані на актуалізацію необхідних знань, вмінь і навичок, удосконалення організації групової діяльності та взаємодії;

виявлено необхідність використання передових освітніх технологій і методик підготовки майбутніх менеджерів;

розроблено систему психологічних засобів і рекомендацій для цілеспрямованого формування креативного підходу до управлінської діяльності в студентів-менеджерів.

Література: 1. Помазан К. А. Творчий потенціал особистості та можливості його діагностики // Вісник Харківського національного університету. Сер. Психологія. – Харків: ХНУ, 2002. – №550. – С. 261 – 264. 2. Харцій О. М. Значення креативності в освітньому процесі // Матеріали конференції. – Харків: ХДПУ, 2005. – С. 151 – 156. 3. Морозов А. В. Управленческая психология: Учебник для студентов высших и средних учебных заведений. – М.: Академический Проект, 2003. – 288 с. 4. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №10. – С. 46 – 49. 5. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (Соціально-психологічний аспект): Монографія. – К.: МАУП, 2000. – 286 с. 6. Бандурка А. М. Психологія управління / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская – Харьков – Симферополь: Фортуна-пресс – Реноме, 2003. – 340 с. 7. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту / Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. – К.: Либідь, 2004. – 424 с. 8. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти. – К.: Ніка-центр, 2000. – 332 с. 9. Лукичева Л. И. Управление персоналом: Учебное пособие. – М.: Омега-Л, 2004. – 264 с. 10. Сажина С. В. Креативність як спосіб самореалізації єдиної дитини у сім'ї // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №3. – С. 21 – 23.

Стаття надійшла до редакції
07.03.2007 р.

УДК 338,433(477)

Котляров Л. Д.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ АГРАРНОГО РЫНКА В УКРАИНЕ

The article deals with the problem of the agricultural market producing grain in Ukraine. The plough fields areas are offered to be changed, because it doesn't improve the meat production in the country any longer.

Выступая на Всеукраинском конгрессе ученых экономистов-аграрников, посвященному проблеме формирования и развития продовольственного рынка в Украине, первый вице-президент Украинской академии аграрных наук, академик В. П. Сытник отметил, что это чрезвычайно актуальная тема, которая охватывает все аспекты развития агропромышленного производства [1].

Сельское хозяйство находится в глубоком кризисе. Формирование и обеспечение последовательного развития аграрного рынка становится одним из приоритетных заданий правительства и Верховного Совета Украины, дальнейшей рыночной трансформации отрасли. Так говорится в послании Президента Украины [2].

Данная проблема исследуется в трудах такими учеными-экономистами, как П. Т. Саблук, В. П. Сытник, В. И. Бойко, А. С. Даниленко, П. И. Гайдуцкий, Ю. С. Коваленко, В. Г. Андрейчук, А. Ф. Серков (Россия) и другими.

Доктор экономических наук А. С. Даниленко отмечает, что необходимо рационально использовать землю, так как она является основой для развития продовольственного рынка нашей страны [3].

В экономической литературе отдельные авторы утверждают, что было время, когда рынок обслуживал экономику

или отдельный локальный участок. Сегодня ситуация изменилась и рынок уже координирует производство и всю экономику, управляя ею. С этим нельзя не согласиться.

Доктор экономических наук Ю. С. Коваленко отмечает, что в Украине необходимость стабилизации аграрного рынка в общем и зернового хозяйства в частности давно и чувствительно выявила себя как проблема диспаритета цен и нежелательных с точки зрения интересов сельскохозяйственных производителей товаров чрезмерных колебаний цен на произведенную ими продукцию [4].

По мнению академика П. Т. Саблука, реформы в аграрной сфере в Украине осуществлены лишь на 30%. "Остальное (70%) еще не сделано, что заострило проблему продовольственного рынка" [5].

Однако в формировании и развитии аграрного рынка еще много нерешенных теоретических и практических проблем, которые необходимо решать на современном этапе.

Целью статьи является расширение и углубление исследования аграрного рынка, инфраструктуры рынка, анализ ситуации на мировом рынке зерна.

Надо отметить, что хотя рынок, особенно торговля зерном, существует тысячи лет, однако исследования его продолжают. За последние десять лет дважды присуждались Нобелевские премии за результаты исследования рынков.

Сегодня, по мнению Ю. С. Коваленко, "необычайно полезным для аграрного рынка было бы использование наработок системного подхода, системной методологии, особенно научных категорий "система" и "организация". Системная природа рынка дает возможность целиком однозначно определить и содержание его формирования" [6].

По мнению автора, система, системный подход должны рассматриваться на современном этапе не только в теоретическом плане (как научная категория), но и в практическом. Структура системы аграрного рынка сложная, многоплановая — это и рыночная инфраструктура, и платежеспособный спрос, и товаропроизводители, и т. д. Но все это находится во взаимодействии, взаимодополнении.

Автор согласен с вышеназванным автором в том, что рыночная инфраструктура аграрного рынка — это цены, спрос, предложение и др. Сюда должны входить биржи, рынки, заготовительные пункты, но не транспорт, не перерабатывающие предприятия сельскохозяйственной продукции, не связь, как отмечают некоторые другие авторы.

Формирование, организация аграрного рынка на современном этапе для Украины является трудным процессом, так как каждая подсистема должна работать. А они работают плохо. Взять хотя бы инфраструктуру, куда входят аграрные биржи, которым отводится главная роль, а фактически реализация зерна (другой сельскохозяйственной продукции) на биржах мизерная.

Как отмечает О. Грехова, "из-за недостаточной организации биржевого рынка реализация зерновой продукции осуществляется благодаря целой системе мелких посредников по сниженным ценам, а купля материально-технических ресурсов — по завышенным ценам" [7].

Говоря об инфраструктуре аграрного рынка, Ю. С. Коваленко отмечает, что "агроторговые дома и снабженческо-сбытовые кооперативы лишь в определенных условиях могут быть отнесены к рыночной инфраструктуре, так как спрос и предложение встречаются и взаимодействуют в них только в некоторых случаях".

Автор другого мнения. Эти "случаи" есть ненормальное явление в экономике. Например, в последние годы много производится сельскохозяйственной продукции в личных крестьянских хозяйствах, но товарность ее очень низкая — 7 – 10%. Агроторговые дома, одной из функций которых является заготовка излишков сельскохозяйственной продукции в хозяйствах населения, стоят в стороне от этого дела. Агроторговые дома должны выполнять свои функции.

Сегодня совершенствование инфраструктуры рынка, как считает автор, надо связывать с повышением конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции. На современном этапе важна государственная поддержка отечественного то-